

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ПРОГРАМА

вступного екзамену за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»
для здобуття ступеня доктора філософії

Метою програми вступного іспиту є оцінювання рівня знань вступників до аспірантури відповідно до вимог. Основні завдання програми:

- оцінювання теоретико-методологічної підготовки вступника з дисциплін магістерської програми;
- оцінювання вмінь вступника використовувати теоретичні знання для вирішення актуальних завдань публічного управління та адміністрування;
- оцінювання вміння встановлювати взаємозв'язки між теорією і практикою в сучасній системі публічного управління та адміністрування.

Вступний іспит зі спеціальності "Публічне управління та адміністрування" складається усно та письмово за білетами, які розроблені на основі програми для вступників до аспірантури.

Програма складається з трьох розділів:

1. "Історія і теорія публічного управління та адміністрування".
2. "Механізми публічного управління та адміністрування".
3. "Публічне управління та адміністрування в умовах євроінтеграційних процесів".

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Тема 1. Органи управління самоврядної України та організація управління в самоврядних містах. Центральні та місцеві органи Московського царства та Російської імперії для управління Україною. Уніфікація управління українськими землями після ліквідації автономії. Реформування місцевого управління. Українська Центральна Рада і Генеральний секретаріат як органи влади. Організація державного управління в Україні за Гетьманату. Практика управління в УНР і ЗУНР. Перетворення рад із структур самоорганізації населення в органи державної влади. Організаційна структура державного управління в Радянській Україні. Статус ВУЦВК. Декларація про державний суверенітет України та її основні положення. Необхідність формування цілісної системи публічного управління після здобуття незалежності. Реформи центральних і місцевих органів влади 1992-2016 рр.

Тема 2. Теорії управління суспільством і країною. Концепція раціонального вибору та "новий менеджери́зм". Публічне управління в контексті неокласичної теорії. Традиційна (веберівська) модель і модель "goodgovernance". Концепт моделі "NewPublicManagement" (NPM). NPM: сутність і ефективність застосування в країнах ЄС. Інструментальні концепції публічного адміністрування. Електронне врядування. Концепція лідерства. Концепт розвитку організаційної культури публічного управління. Сутність та

характеристики інформаційного суспільства. Інформаційне суспільство і відкритість влади. Основні складові побудови інформаційного суспільства: зарубіжний і вітчизняний досвід. Побудова інформаційного суспільства у Європі: основні етапи та сучасний стан. Інформаційна політика України.

Тема 3. Публічне управління: публічна сфера, публічне право і публічна політика - співвідношення феноменів. Партії та вибори у формуванні публічної політики та прийнятті політичних рішень. Сутність демократії і демократичних засад публічного управління. Основні моделі демократії на прикладах країн ЄС. Сучасні моделі демократичного урядування в країнах ЄС. Інститути безпосередньої демократії в місцевому самоврядуванні. Вибори органів місцевого самоврядування. Місцевий референдум. Загальні збори громадян. Органи самоорганізації населення. Індивідуальні та колективні звернення. Основи політичної демократії та правової держави в Україні.

РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Тема 4. Політика, публічна діяльність та управління у контексті філософських парадигм. Предметно-практичне значення публічної політики. Теоретико-методологічні аспекти дослідження феномену публічної політики. Особливості публічної політики, її зміст та функції. Інститути та процеси публічної політики. Структура інститутів публічної політики. Особливості процесів вироблення публічної політики. Публічна політика як процес прийняття політичних рішень. Інституційне забезпечення публічної політики. Зв'язок публічної політики та публічного управління. Органи публічної влади як основні суб'єкти вироблення публічної політики. Місце та роль груп інтересів у публічній політиці. Механізми функціонального представництва інтересів та забезпечення публічної політики в Україні. Роль інститутів громадянського суспільства у виробленні публічної політики. Роль бізнесу у виробленні публічної політики. Теорія та практика аналізу публічної політики. Теоретико-фундаментальний та прикладний виміри аналізу публічної політики. Аналіз процесу прийняття рішень. Методи збирання інформації та оцінювання програм публічної політики. Конфлікти та кризи в публічній політиці та управлінні. Структура і процес управління конфліктом. Організаційні та управлінські конфлікти. Конфлікти у прийнятті рішень та переговорні процеси. Кризи в публічному управлінні. Лобізм у публічному управлінні.

Тема 5. Публічне управління, влада і держава Влада: феномен і основний засіб публічного управління. Механізм взаємодії влади та управління (європейський досвід). Держава як суб'єкт політичної влади. Співвідношення

публічної і державної влади. Економічна влада. Взаємозв'язок і взаємозалежність політичної та економічної влади. Лобізм. Політичні процеси і технології. Загальна характеристика судової системи. Конституційні принципи правосуддя. Конституційно-правові принципи організації та діяльності судової системи. Конституційна юстиція. Вищі органи судійської спільноти. Судова система України. Законодавча влада в управлінні справами суспільства і держави. Поняття, соціальні функції та повноваження парламенту. Структура парламенту. Статус парламентаря. Механізми парламентської діяльності у публічному управлінні та адмініструванні, їх співвідношення із міжнародним парламентаризмом. Виконавча влада в управлінні справами суспільства і держави. Виконавча влада в управлінні справами держави: сутність, цілі, функції, структура, організація. Система та структура виконавчої влади. Кабінет Міністрів України: поняття, компетенції, формування та склад. Взаємовідносини Кабінету Міністрів України з центральними і місцевими органами виконавчої влади. Відповідальність уряду та його членів.

Тема 6. Функції, організаційна структура, механізми та органи публічного управління Поняття і види функцій публічного управління. Детермінованість функцій публічного управління. Особливості функцій публічного управління в умовах демократичної, правової, соціальної держави. Функціональна структура публічного управління: визначення, оформлення, розвиток. Механізми взаємодії держави та громадянського суспільства. Суб'єкти взаємодії органів публічної влади з громадою. Правові і функціональні аспекти. Моделі взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Напрями і методи вдосконалення взаємовідносин органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Регулювання та вирішення конфліктів у взаємовідносинах органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Технології взаємодії влади і громади. Методи співпраці органів публічної влади і громади. Поняття громадянського суспільства і його витоки. Теорії громадянського суспільства. Моделі громадянського суспільства. Суб'єкти та умови функціонування громадянського суспільства.

Тема 7. Оцінювання ефективності й результативності державно-управлінської діяльності. Стратегічні пріоритети публічного управління розвитком національної економіки в контексті європейського вибору. Конкуренція як фактор ринкового прогресу (основні тенденції та проблеми формування конкурентного середовища). Конкурентна політика: цілі, проблеми, можливості, механізми. Конкурентна політика та формування економіки інноваційного типу. Конкуренція як рушійна сила інноваційно-інвестиційного розвитку економіки країни. Конкурентна політика: цілі та інструменти. Законодавче та нормативно-правове забезпечення конкурентного

середовища. Ринок та його структура. Механізм функціонування ринку. Ринкова рівновага. Досконала і недосконала ринкові структури. Антимонопольне законодавство.

РОЗДІЛ 3. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Тема 8. Безпека людини в умовах формування громадянського суспільства. Тероризм як глобальна загроза міжнародній та національній безпеці. Принципи забезпечення національної безпеки. Основні напрями державної політики національної безпеки. Концепція та Стратегія національної безпеки. Воєнна доктрина держави. Стратегічний оборонний бюлетень. Повноваження Президента України, Верховної Ради України та центральних органів виконавчої влади України у сфері забезпечення національної безпеки. Повноваження та функції Ради національної безпеки і оборони України. Воєнна організація держави. Обороноздатність держави.

Тема 9. Розвиток системи управління виборчим процесом в Україні на засадах позитивного досвіду держав-учасниць ЄС. Право ЄС і національне право. Розподіл повноважень між ЄС та державами-членами. Принципи права ЄС стосовно національного права. Верховенство права ЄС. Субсидіарність та пропорційність. Обґрунтованість повноважень ЄС договірними положеннями. Пряма дія права ЄС. Пряме застосування права ЄС. Загальна характеристика інституцій ЄС. Розширення ЄС. Мадридські і Копенгагенські критерії. Досвід країн Європейського Союзу. Національна складова в організації суспільства та державотворенні. Основні напрями модернізації публічного управління в країнах ЄС. Міжнародне публічне управління. Теоретичні засади міжнародного публічного управління. Міжнародне співтовариство як об'єкт управління.

Тема 10. Засади протидії проявам корупції в системі публічного управління. Політична корупція: сутність, форми, механізми протидії та запобігання. Правопорушення та відповідальність. Відповідальність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ і організацій, посадових осіб за правопорушення у сфері публічного управління. Особистість як суб'єкт та об'єкт владних повноважень. Особистість та політико-владна діяльність. Відповідальність у політико-владній діяльності. Інститут відповідальності народних депутатів. Відповідальність недержавних організацій, органів і осіб, які не перебувають на державній службі чи службі в органах місцевого самоврядування, за правопорушення у сфері публічного управління. Політична відповідальність у країнах ЄС.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Суб'єкти та об'єкти публічного управління та адміністрування.
2. Функції держави.
3. Види управлінських рішень.
4. Принципи публічного управління та адміністрування.
5. Сутність поняття «громадянське суспільство».
6. Етапи підготовки управлінських рішень.
7. Методи публічного управління та адміністрування.
8. Поєднання державних та громадських інтересів в публічному управлінні та адмініструванні.
9. Моделі управління.
10. Функція планування в публічному управлінні та адмініструванні.
11. Реалізація економічної політики в системі публічного управління та адміністрування.
12. Матрична модель управління.
13. Функція організації в публічному управлінні та адмініструванні.
14. Комплексний підхід до розвитку суспільних відносин.
15. Дивізійна модель управління.
16. Розподіл повноважень між виконавчою та законодавчою гілками влади.
17. Функціональна модель управління.
18. Управління взаємовідносинами.
19. Завдання та особливості публічного управління та адміністрування.
20. Функція контролю в публічному управлінні та адмініструванні.
21. Ієрархічна модель управління.
22. Функція мотивації в публічному управлінні та адмініструванні.
23. Структура центральних органів влади.
24. Бюрократична модель управління.
25. Система органів місцевого самоврядування.
26. Імідж влади.
27. Функціональна схема управління регіоном.
28. Територіальна громада – поняття, функції та роль.
29. Концепції публічного управління та адміністрування.
30. Класифікація функцій держави.
31. Управління розвитком суспільства.
32. Структура політичної системи.
33. Органи місцевого самоврядування на рівні регіону.
34. Аналіз стану соціально-економічного розвитку.
35. Формування управлінських взаємовідносин.
36. Місце держави в політичній системі.
37. Функції державного бюджету.

38. Європейський досвід публічного управління та адміністрування.
39. Основні інституції громадянського суспільства.
40. Завдання громадянського суспільства.
41. Особливості соціальної політики України.
42. Принципи правової держави.
43. Мета та завдання структурно-факторного аналізу в публічному управлінні та адмініструванні.
44. Етапи формування управлінського мислення.
45. Сутність системи оцінки заслуг в публічному управлінні та адмініструванні.
46. Принципи структурно-факторного аналізу.
47. Управлінські правила та практика їх застосування.
48. Вимоги до управлінських рішень.
49. Аналіз рівня життєдіяльності населення країни.
50. Тенденції суспільного розвитку.
51. Сутність приватно-державного партнерства в публічному управлінні та адмініструванні.
52. Роль інформаційної сфери в системі публічного управління та адміністрування.
53. Сутність нового публічного менеджменту.
54. Принципи публічного управління та адміністрування.
55. Сутність поняття «Публічне управління та адміністрування».
56. Публічне управління та адміністрування й адміністративно-територіальна реформа.
57. Законодавча гілка влади.
58. Методи управління.
59. Кадрове забезпечення публічного управління та адміністрування.
60. Теорія формування «транснаціонального громадянського суспільства».
61. Стратегічні завдання соціально-економічного розвитку.
62. Механізми формування взаємовідносин в публічному управлінні та адмініструванні.
63. Теорія «комунікативного суспільства».
64. Порядок розробки стратегій економічного розвитку.
65. Ефективність публічного управління та адміністрування.
66. Соціальна інфраструктура.
67. Ціннісно-раціональний критерій оцінки ефективності публічного управління та адміністрування.
68. Відповідальність в системі публічного управління та адміністрування.
69. Структура управління гуманітарною сферою в публічному управлінні та адмініструванні.

70. Визначення та оцінка конкурентних переваг при публічному управлінні та адмініструванні регіону.
71. Цілераціональний критерій.
72. Мета та засоби реалізації державних програм.
73. Законодавча база регулювання владних повноважень.
74. Прагматичний критерій оцінки ефективності публічного управління та адміністрування.
75. Зовнішні функції держави.
76. Поняття правової держави та правового регулювання публічно-управлінських явищ.
77. Глава держави у системі публічного управління.
78. Закономірності та принципи публічного управління.
79. Компаративний аналіз принципів публічного та державного управління.
80. Публічне управління як процес вироблення, прийняття та виконання управлінських рішень.
81. Функції, організаційна структура і механізми публічного управління.
82. Особливості функцій публічного управління в умовах демократичної, правової, соціальної держави. Функціональна структура публічного управління: визначення, оформлення, розвиток.
83. Механізм публічного управління: сутність, складові та їх характеристики.
84. Механізми взаємодії держави та громадянського суспільства.
85. Завдання, функції та складові адміністративної реформи.
86. Сучасні тенденції у взаємовідносинах держави і бізнесу.
87. Конкуренція як фактор ринкового прогресу (основні тенденції та проблеми формування конкурентного середовища).
88. Теорія суспільного вибору як методологія аналізу вироблення колективних рішень.
89. Механізми державного регулювання макроекономічних та мікроекономічних процесів.
90. Державні фінанси і бюджетно-податкова політика.
91. Інститути представницької влади в Україні.
92. Роль політичного лідерства у парламентсько-президентській республіці Україна.
93. Механізми формування позитивного іміджу Української держави.
94. Лідерство в системі публічного управління.
95. Роль політичної та державно-управлінської еліти в реалізації стратегічних реформ.
96. Стратегічні пріоритети публічного управління розвитком національної економіки в контексті європейського вибору.

97. Інституціональна теорія економічного розвитку. Поглиблення інституціональних перетворень в Україні.
98. Механізми забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобальних структурних зрушень.
99. Основні теорії макроекономічного регулювання. Роль держави у забезпеченні сталого економічного розвитку.
100. Організація та управління фінансовою системою. Інституційні засади управління фінансовою системою України.
101. Концептуальні засади національної безпеки та її геополітичні виміри.
102. Характеристика національних інтересів. Загрози національним інтересам (політична, економічна, військова та інформаційна сфери).
103. Проблеми глобальної безпеки і національна безпека.
104. Безпека людини в умовах формування громадянського суспільства.
105. Тероризм як глобальна загроза міжнародній та національній безпеці.
106. Сутність демократичного цивільного контролю над Воєнною організацією держави та правоохоронними органами.
107. Основні поняття геополітики. Конфлікти та війни в житті світового співтовариства.
108. Місце та роль України в міжнародних структурах безпеки.
109. Публічне управління в умовах європейської інтеграції.
110. Євроінтеграційна політика України: зміст, функціональні особливості, якісні ознаки.
111. Право ЄС і національне право.
112. Розподіл повноважень між ЄС та державами-членами.
113. Загальна характеристика інституцій ЄС. Суміщення функцій.
114. Розширення ЄС. Мадридські і Копенгагенські критерії.
115. Економічна інтеграція. Правова основа внутрішнього ринку ЄС.
116. Національна складова в організації суспільства та державотворенні.
117. Основні напрями модернізації публічного управління в країнах ЄС.
118. Теоретичні засади міжнародного публічного управління.
119. Міжнародні організації як суб'єкти управління.
120. Відповідальність у публічному управлінні: світовий досвід.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ

Результат вступного фахового випробування оцінюється за шкалою від 0 до 200 балів. Позитивна оцінка становить не менше 100 балів.

Відповідь, яка оцінюється в 100-200 балів, має відповідати таким вимогам:

- розгорнутий, вичерпний виклад змісту поставленого питання або проблеми;
- виявлення творчих здібностей у розумінні, викладенні й використанні теоретичного матеріалу;
- уміння користуватися методами наукового аналізу економічних явищ, процесів і характеризувати їх риси та форми виявлення;
- демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;
- знання необхідних законів і нормативних матеріалів України, міжнародних та міждержавних угод з обов'язковим на них посиланням під час розкриття питань, які того потребують;
- засвоєння теоретичних питань відповідно до основної та додаткової літератури.

Відповідь оцінюється в 0-99 балів за таких обставин:

- згідно з вимогами до відповіді на найвищий бал не виконано три чи більше вимог (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);
- зроблені під час відповіді висновки не є правильними чи загально визнаними в разі відсутності у відповіді студента доказів і раціональних аргументів на їх користь;
- характер відповіді дає підстави стверджувати, що особа, яка складає іспит, неправильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді або давши відповідь не на поставлене в білеті питання.

Вступнику пропонується екзаменаційний білет який містить чотири запитання, кожне з яких оцінюється за 50 бальною шкалою: три усних запитання і четверте запитання у вигляді тестування (складається із 25 тестів, кожна правильна відповідь якого оцінюється 2 балами).

Конкурсний бал за результатами вступного випробування визначається за формулою: сума балів за коженпитання:

$$П_1 + П_2 + П_3 + П_4$$

Основна література

1. Вдовенко С.М. Публічне адміністрування (теоретичні положення, пріоритети, напрями реалізації). Монографія / С.М.Вдовенко. – Чернігів : ЧДІЕУ, 2012.– 260 с.
2. Державна служба в Україні: соціально-правовий та організаційний аспекти: навч. посіб./ авт. кол. Ю. П. Сурмін, Т. В. Мотренко, Р. А. Науменко та ін.: за заг. ред. Р. А. Науменко, Л. М. Гогіної. – К.: НАДУ, 2011. – 204 с.

3. Державна служба: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; редкол. Ю. В. Ковбасюк (голова), О. Ю. Оболенський (заст. голови), С. М. Серьогін (заст. голови) [та ін.]. - К.; Одеса: НАДУ, 2012.
4. Державна служба: навчальний посібник / Кол. авт.; за заг. ред. проф. С. М. Серьогіна. – К.: ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2012. – 526 с.
5. Державне управління: курс лекцій / за заг. ред. Д. І. Дзвінчука. – «2-е вид., переробл. і доповн. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. – 616 с.
6. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / наук.-ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]; Національна академія державного управління при Президентіві України. – К.: НАДУ, 2011.
7. Історія державної служби в Україні: у 5 т. / [О. Г. Аркуша, О. В. Бойко, Є. І. Бородин та ін.; відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій; редкол.: С. В. Кульчицький (кер. авт. кол.) та ін.]; Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії НАН України. – К.: Ніка-Центр, 2009.
8. Кузнєцов А. Концептуальні підходи до формування понятійного апарату в сфері публічного управління / А. Кузнєцов // Понятійно-категоріальний апарат публічного управління. – К.: НАДУ, 2010. – С.38-43.
9. Курс адміністративного права України: підручник / В. К. Колпаков, О. Б. Кузьменко, І.Д. Пастух [та ін.] / за ред. В. В. Коваленка. – К.: Юрінком Інтер, 2012.–808 с.
10. Мартиненко В. М. Кадрова політика і державна служба: навч. посіб. / В. М. Мартиненко, Ю. В. Конотопцева, В. М. Щегорцова; за заг. ред. д.держ. упр., проф. В. М. Мартиненко. – Х.: Вид-во ХарРі НАДУ «Магістр», 2013. – 208с.
11. Місцеве самоврядування в Україні: євроінтеграційний шлях: колект. моногр. / за заг. ред. Р. М. Плюща. – К.: РІДНА МОВА, 2016. – 808 с.
12. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: Колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. Р. М. Плюща. – К.: РІДНА МОВА, 2016. – 744 с.
13. Публічне адміністрування в Україні: навч. посіб. / В. Б. Дзюндзюк, О. Б. Коротич, Н. М. Мельтюхова та ін. [за заг. ред. д. філос. н., проф. В.В. Корженка. к.е.н., доц. Н. М. Мельтюхової]. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2012. – 256 с.
14. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / За заг. ред. Тимощука В. П., Школика А. М. – К.: Конус-Ю, 2007. – 735 с.

Додаткова література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-вр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/page6>

4. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07 червня 2001 року №2493-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2493-14/page2>

5. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

6. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>

7. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

8. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 24 лютого 2014 року № 794-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

9. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

10. Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/shorichne-poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-u-35412>

11. Указ Президента України «Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки» від 01 лютого 2012 року № 45/2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>

12. Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 227-р - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/227-2015-%D1%80>